

'Ik zou heel graag een 'Felix on tour' zien, niets liever willen dan in heel veel steden activiteiten te organiseren over het belang van Europa en burgerschap'

De toekomstplannen van Felix Meritis

Tekst: Redactie MMNieuws

"Felix Meritis staat op omvallen" kopte *Het Parool* op dramatische wijze afgelopen december. De financiële perikelen bij het Amsterdamse debat- en cultuurcentrum leidden tot een storm aan verontruste reacties in de culturele sector, binnen en buiten Amsterdam. Vijf maanden na dato is de toekomst van zowel het pand als de organisatie nog onduidelijk. We spraken met Linda Bouws, voormalig directeur van Felix Meritis, en Steve Austen, oprichter en voorzitter van de Stichting Vrienden van Felix Meritis, over hun toekomstplannen.

Er is de afgelopen maanden veel gebeurd bij Felix Meritis. Eind vorig jaar werd bekend dat de organisatie in financiële moeilijkheden zat. Kun je daar wat meer over vertellen?

Linda: Dan moet ik eerst vertellen waar we ons bevonden. Vorig jaar merkte ik dat we de huur van vier ton niet meer konden betalen vanwege halvering van de subsidie naar € 78.000 én een voortdurende crisis, waardoor onze inkomsten van 2,3 miljoen met 10% waren teruggelopen. Dat is meteen aan de verhuurder, het beheer van Felix Meritis, gemeld. Het beheer heeft het vervolgens gemeld aan de gemeente omdat zij garant stonden voor de uitstaande hypotheekleningen. Het plan was om het pand te verkopen aan een geïnteresseerde partij, met de banken een herstructurering van de leningen af te spreken en dan de huur te verlagen, zodat de functie en het gebouw in de toekomst gegarandeerd zou zijn. Daar praatten we al zeven jaar over met de NV Stadsherstel Amsterdam en het beheer van Felix Meritis. Helaas kon toen puntje bij paaltje kwam het geld niet worden opgebracht, althans niet zonder een forse bijdrage van de gemeente Amsterdam. Op dat moment

gingen we aan de slag om te zien of we zelf een koper konden vinden, al was dat niet onze taak als exploitanten van het gebouw.

Op 19 december volgde een groot stuk in *Het Parool*, waarin ik voor het eerst ook naar buiten kwam met het slechte nieuws. Ik wilde mijn verhaal persoonlijk brengen en dat is eigenlijk heel goed gevallen. Na dat interview heb ik zeker vier aanbiedingen gekregen van geïnteresseerde partijen. Wij hebben die partijen voorgesteld aan wethouder Carolien Gehrels van Kunst en Cultuur en de beheersstichting van Felix Meritis. Het beheer wilde echter de het eigendom pas aan een andere partij overdragen als daarmee alle leningen van het beheer - die door noodzakelijke aankopen van buurpanden (vanwege nooduitgangen) en aanvullende restauratie inmiddels waren opgelopen tot ongeveer 5,3 miljoen - waren afgelost. Dat was aanzienlijk hoger dan de getaxeerde verkoopwaarde van het pand en dus voor twee van de vier partijen teveel, ondanks dat ze voorstelden om naast een realistische aankoopssom nog meerdere miljoenen te investeren.

Hoe werkten de gemeente en het beheer samen in de verkoop van het pand?

Linda: We hebben destijds duidelijk aangegeven dat we het huurbedrag niet meer konden opbrengen. In onze ogen was de huurprijs al jaren niet meer marktconform voor een dergelijk gebouw met een culturele bestemming en de daarbij behorende beperkingen. Daarom was met beheer afgesproken dat de huur omlaag zou gaan. Tegelijkertijd hadden we een aanbod van een aantal goede kennissen van Felix Meritis, met goede connecties in de bancaire wereld en de onroerendgoedsector,

die herfinanciering van de schuldenlast konden realiseren. Dat plan werd afgehouden door de gemeente en beheer. Door systematisch realistische plannen af te houden, en het beheer niet bereid bleek tot enige inschikkelijkheid, moesten we in december surseance van betaling aanvragen. Na het stuk in *Het Parool* dienden nieuwe partijen zich aan en we kregen een goede bewindvoerder toegewezen. Die was er zeker van Felix Meritis een gezond bedrijf was met een goede orderportefeuille en een omvangrijke, reeds gefinancierde projectportefeuille zodat - met medewerking van beheer, gemeente en de banken - een voortzetting en dus opheffing van surseance een serieuze kans van slagen had. Ook hij heeft zich anderhalve maand op met ons op allerhande plannen gestort, maar kreeg bij de gemeente noch beheer enige medewerking.

Door systematisch realistische plannen af te houden, en het beheer niet bereid bleek tot enige inschikkelijkheid, moesten we in december surseance van betaling aanvragen.

Kun je iets zeggen over die plannen?

Linda: Één partij was puur commercieel, maar die bood ons wel de ruimte om onze activiteiten te blijven voorzetten met een huurverlaging van twee ton. Die is eveneens vanaf het begin afgehouden door de gemeente, ondanks dat er bijna 7,8 miljoen aan investeringen in het spel waren. Een andere partij bestond uit Jan 't Hoen, Teun Gautier en Steve Austen. Die wilden een rol spelen in het gesprek met de bank om vervolgens het beheer van het pand over te nemen. Ook in dat scenario zou de huur teruggebracht worden van vier ton naar de helft van dat bedrag. Op die manier had er een heel ander financieel plaatje kunnen ontstaan. Ook deze partij werd niet akkoord bevonden, en de gesprekken werden tegengehouden, zowel door beheer als door de gemeente.

Na 19 december volgden er nog een aantal geïnteresseerde partijen. Één daarvan was Amerborgh, een vastgoedgroep die onder andere De Nieuwe Liefde beheert. Zij waren eigenlijk dé partij voor Felix Meritis. De directie van Amerborgh was heel enthousiast en zag een toekomst in onze opzet van Felix Meritis

als 'Huis voor de Burger', een plek van actief burgerschap. Met dezelfde internationale oriëntatie. Er is een bod gedaan, maar ondertussen had wethouder Gehrels in diezelfde periode - eind december, begin januari - een eigen plan ontwikkeld. Ze zag graag het International Choreographic Arts Centre (ICK) in het pand trekken, inclusief een debatfunctie voor Felix. Ik heb destijds meteen contact gezocht met het ICK, maar we kwamen al snel tot de conclusie dat het pand van Felix Meritis helemaal niet geschikt is voor een danstheater, nog even los gezien van het gegeven dat ICK bij lange na de huur niet kon opbrengen. Neem bijvoorbeeld de vele zuilen in het pand: niet bepaald geschikt terrein voor de opvoeringen van een dansgezelschap. Het plan kreeg uiteindelijk ook een negatief advies van de Amsterdamse Kunstraad

Wat is de huidige stand van zaken wat betreft het pand?

Linda: De gemeente heeft het pand gekocht van beheer voor het totaalbedrag aan leningen:

5,3 miljoen euro. Het pand wordt op nadere voorwaarden verkocht, waarbij biedingen vanaf 2,5 miljoen euro in behandeling worden genomen. Er is inmiddels een onafhankelijke selectiecommissie samengesteld, waarin echter ook een vertegenwoordiger van de gemeente zitting heeft. Het wordt een openbare procedure, dus iedereen kan indienen en de selectiecommissie zal een aanbod uitkiezen.

Toch blijft er een financieel gat. Zo stond in verschillende media dat het pand renovaties nodig zou hebben.

Steve: Dat komt uit de mond van wethouder Gehrels. Op gegeven moment werd zij door de pers in de verdediging gedrongen en toen bleek dat ze zich eigenlijk nooit in het dossier verdiept had. In de gemeenteraad verkondigde ze na zeven maanden dat Felix Meritis een heel gecompliceerd gebouw is. Dat had ze van tevoren moeten bedenken, in plaats van er een dansgroep in te willen plaatsen of het door te verkopen aan Stadsherstel.

Er is nu tijdelijk een pop-up restaurant in Felix Meritis. Het zou mooi zijn als die proef iets positiefs oplevert.

Linda: Daar ben ik inderdaad wel heel benieuwd naar. Er gaan veel investeringen gepaard met zo'n zaak. Wat ook ingewijden niet weten is dat Felix Meritis een bloeiend horecabedrijf in eigen beheer runde waar per jaar aan de drie bars in het gebouw een omzet van € 765.000 werd behaald met een rendement van 28%; hoe dan ook zou een restaurantfunctie daar in gepast moeten worden met compenserend rendement. Nog niet zo eenvoudig als je bedenkt dat aan die kant van de Keizersgracht tussen Raadhuisstraat en Vijzelstraat zich geen enkel restaurant gevestigd heeft, dat is niet voor niets.

Na het pop-up restaurant lijkt nog weinig zeker. Wat zijn jullie plannen voor Felix Meritis?

Linda: Ik heb enige weken geleden een brief aan de contacten van Felix Meritis geschreven. Daarin liet ik weten dat we ondanks allerlei inspanningen voornamelijk de deuren sluiten, maar dat we tegelijkertijd wel doorgaan met het gedachtengoed achter Felix Meritis: zoals actief burgerschap, Europa, de rechtsstaat, vrede, vrijheid van meningsuiting. En ik wil eigenlijk kijken of we een doorstart zouden kunnen maken met Felix. Het liefst in het pand zelf, natuurlijk. We zoeken ook naar nieuwe verspreidingsmogelijkheden voor onze boodschap met nieuwe partners. Dat kan elektronisch via een zeer geavanceerde website en gekoppelde platforms en social media, of een programma waarmee je langs verschillende plekken toert. Het liefst zouden we dit opzetten met de nieuwe eigenaar van Felix.

Steve: Dat zou kunnen variëren van een zeer bescheiden aanwezigheid met een paar projecten per jaar in Felix Meritis tot een bepaalde mate van invloed in programmering bij de nieuwe eigenaar. Of in heel nieuwe vorm, tot een samenwerking met partners die door die eigenaar worden binnengebracht en die we nog niet kennen. Het is allemaal afhankelijk van de ambities van de nieuwe eigenaar. Het kan ook zijn dat Felix Meritis een internationale organisatie wordt die meer in Brussel of Berlijn zou zitten dan in Amsterdam, daar hebben we nu tenslotte al bijkantoren. Het is allemaal nog theorie op dit punt. Maar het voordeel van niet meer de uitsluitende exploitant van het gebouw zijn, is dat je flexibeler wordt in het vormgeven van je ideeën. Aan de andere kant is het nadeel dat je niet meer eigen inkomsten uit exploitatie activiteiten haalt.

Fotografie: Maarten Brinkgeve.

▲ Linda Bouws, voormalig directeur van Felix Meritis.

Op welke doelgroep hebben jullie je vroeger gericht?

Linda: We hebben nooit op één doelgroep gemikt, dat doen we in de toekomst ook niet. Althans niet in de klassieke indeling in cultureel homogene groepen. Wij zijn er voor de nieuwsgierige, in verdieping geïnteresseerde en kritische burger van alle leeftijden. We hebben de laatste twee jaar heel erg ingezet op het thema burgerschap. We organiseerden workshops voor jonge professionals, bijeenkomsten met jonge Europeanen zoals de 'Conversations on Europe', de Globaliseringslezingen met de VPRO en de *Volkskrant*, interviews op YouTube met bijvoorbeeld Mirjam Sint en Alicja Gescinska. Onze Nachten van de Rechtsstaat trokken naast een jong publiek, tussen de vijftientig en dertig jaar, ook oudere bezoekers. Onze eigen media in print of digitaal onderhouden na een evenement het contact en verwijzen als het ware weer naar het vervolggevenement. Ik zou niet het model van bijvoorbeeld de Balie willen overnemen, waar heel doelbewust op de actualiteit wordt gemikt.

Steve: Het is ook langzamerhand van den zotte om je op één leeftijdsgroep te richten. Al sinds de jaren tachtig hanteert Felix het model van de piramide, zowel qua verschillende formats binnen één thema, maar ook in het bij die formats horende publiek. In de beginjaren van Felix heb ik het hierover gehad met Chris Keulemans, directeur van De Balie. We kwamen tot de conclusie dat De Balie eigenlijk zoals de *Volkskrant* is, Felix Meritis veel meer zoals *Die Zeit*. Dezelfde onderwerpen, maar een fundamenteel andere werkwijze. Waar De Balie het moet hebben van de actualiteit en een jong publiek, moet Felix Meritis het hebben van bezinning en verdieping dat een gevarieerder publiek trekt. Beide zijn nodig en hebben hun functie in de maatschappij.

Linda: Je merkt wel dat er zo langzamerhand een *overkill* aan debat is in de stad Amsterdam. De pioniersrol van Balie en Felix is succesvol gebleken. De Vrijheidslezing is nu ook in de Balie, Rechtsstaatsnachten nu ook in de

▲ Steve Austen, oprichter en voorzitter van de Stichting Vrienden van Felix Meritis.

Stadsschouwburg, filosofische café's: overal zijn debatten aan de gang. Het is dus tijd dat we weer een nieuw model gaan ontwikkelen. Hoe je je missie en waarden op een nieuwe manier aan het publiek gaat presenteren. Daar praten we al enige tijd over met onze partners in het buitenland en sommige van onze sponsors en relaties in Nederland. Debat hoort er af en toe ook bij, maar het is niet meer het belangrijkste aspect. Ik zou heel graag een 'Felix on tour' zien, niets liever willen dan in heel veel steden activiteiten te organiseren over het belang van Europa en burgerschap. Over nieuwe ideeën en toekomstvisies, buiten alleen de financiële of economische voordelen. Dat zou je op een heleboel plekken kunnen doen, op een hele speelse en intellectuele manier. Zoals we dat soms al in het buitenland uitproberen.

Als je het gebouw behoudt en kan blijven profiteren van het merk, maar meer vrijheid en flexibiliteit krijgt, welke ideale partner zou je dan zoeken? Welke biedt?

Linda: Ik zou niet één partner zoeken, maar partners uit alle geledingen. Als bieder heeft er één mijn voorkeur: dat is degene die de meeste affiniteit heeft met onze ideeën over de toekomst. Ik kan me voorstellen, dat er op een bepaald moment een mooi concept aankomt. Zoals ik het zie, zouden we bij een commerciële partner de culturele kant verder ontwikkelen. We zouden sessies organiseren vanuit bijvoorbeeld de zorg, vanuit het bedrijfsleven; over nieuwe uitvindingen of over Europa. Daarnaast zouden we er ook kunstpartners bij willen betrekken, zeker uit de erfgoedsector. Daar heb ik een begin mee gemaakt met de ontsluiting van ons observatorium afgelopen jaar. Ik denk dat het gebouw niet heel geschikt is voor bijvoorbeeld FOAM, die er nu tijdelijk foto's tentoonstellen. Alhoewel ik erg blij ben dat FOAM bereid is gevonden de zomerprogrammering voor haar rekening te nemen. Ik zie echter meer in een partij die muziek van hoog niveau in de Concertzaal zou kunnen brengen, ondersteund door moderne installaties, een goed restaurant en een leuk café waar je met

elkaar kunt praten. Daarbij geldt dat als je een 'Huis van de Burger' wil zijn, dat ook op de artistieke kant moet aansluiten. En dat er vooral ook een interactieve module moet zijn die dit alles met elkaar verbindt.

Dat het vraagt dus om een meer experimentele programmering dan bijvoorbeeld Bach?

Linda: Het heeft meer met aanpak dan repertoire te maken. Er zijn kamer muziekensembles die dezelfde muziek spelen als in de kleine zaal van het Concertgebouw, maar open staan voor een hele andere optuiging. Je kunt beter met zo'n club in huis zitten. Een partner die zoekt naar andere vormen, die in dat gebouw met Felix Meritis kans heeft op succes, maar buiten dat gebouw niet zo snel. Juist de verbinding van heden met verleden werkt innovatief.

Waar De Balie het moet hebben van de actualiteit en een jong publiek, moet Felix Meritis het hebben van bezinning en verdieping dat een gevarieerder publiek trekt. Beide zijn nodig en hebben hun functie in de maatschappij.

Het moet vrijer zijn qua programmeermogelijkheden. We hebben het afgelopen jaar een leuke reeks gedaan met EnsembleCameleon en Ernest Loot. Er werd kamer muziek gemaakt, ondersteund door film, toneel en filosofische teksten. Dat was onzettend leuk, mede omdat de manier van werken van een twintigtal ensembles was aangepast aan Felix Meritis. Musici moesten gedeeltelijk ook zorgen voor de kaartverkoop en waren dus stakeholders in het project. Je moet met partners kunnen werken die veel vrijer zijn in het gebruik van nieuwe modellen. Je kunt bijvoorbeeld met het bedrijfsleven of universiteiten aan de slag rondom nieuwe uitvindingen, of mensen in contact brengen met *serious games*. Daar zullen we dan ook onze partner Amsterdam Summer University bij inschakelen. Dit soort samenwerkingen is denk ik de toekomst, niet alleen voor Felix maar voor de sector als geheel. □